

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданні кафедри міжнародних відносин і політичної філософії

Протокол № 17 від 28.08.2025 р.

ПОГОДЖЕНО

Проректор з навчально-методичної роботи

Каріна НЕМАШКАЛО

**КОНФЛІКТОЛОГІЯ ТА ТЕОРІЯ ПЕРЕГОВОРІВ
робоча програма навчальної дисципліни (РПНД)**

Галузь знань	29 «Міжнародні відносини»
Спеціальність	291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»
Освітній рівень	Перший (бакалаврський)
Освітня програма	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
Статус дисципліни	вибіркова
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська

Розробники:
к.соціол.н., доц.

Ірина ЖЕРЕБЯТНІКОВА

Завідувач кафедри міжнародних відносин і політичної філософії

Олег КУЗЬ

Гарант програми

Дмитро КОРОТКОВ

Харків
2025

ВСТУП

Історія людства з давніх часів продемонструвала неминучість конфліктів, вони існували всюди і будуть існувати стільки, скільки існує взаємодія між людьми. Зростання чисельності соціальних, військових, кроскультурних, міжнародних, внутрішньоособистісних та інших, у тому числі новітніх конфліктів, які ще не піддаються класифікації, легкість їх виникнення та складність замирення стали ще однією ознакою і проблемою сьогодення. Кожна людина, група, організація, владні структури, держави на певному етапі свого співіснування неодноразово стикаються з тим чи іншим видом конфлікту.

Конфліктність обумовлена зростанням складності та різноманіття соціальних процесів і явищ, недостатнім взаєморозумінням між людьми, впливом зовнішнього середовища тощо. Уникнути конфліктів і їх наслідків у принципі неможливо, тому необхідно ознайомитися з досвідом їх вирішення, навчитися дотримуватися певних існуючих правил, спрямованих на врегулювання конфліктів.

Навчальна дисципліна «Конфліктологія та теорія переговорів» займає важливе місце в системі підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», адже допомагає оволодіти практично-прикладними прийомами діагностики, попередження та розв'язання конфліктів, формує знання та навички в сфері конфліктного менеджменту та переговорного процесу, що є невід'ємною складовою діяльності фахівця з міжнародних відносин. Можна стверджувати про необхідність формування у сучасних фахівців культури вирішення конфліктів. Знання, які може здобути особистість, вивчаючи конфліктологію та теорію переговорів, підвищать її професійну й інтелектуальну компетентність, а вмиле їх використання на практиці реально засвідчить професійну майстерність фахівця й особистості.

Метою навчальної дисципліни «Конфліктологія та теорія переговорів» є формування системи знань про природу конфлікту як соціального феномену, вироблення вмінь діагностувати, прогнозувати і контролювати конфліктну ситуацію, оволодіння практичними навичками врегулювання конфліктів різних рівнів та подолання їх деструктивних наслідків, ознайомлення з основними технологіями переговорного процесу.

У якості *завдань* опанування дисципліни постають:

- розгляд фундаментальних основ розуміння сутності та функцій конфлікту;
- дослідження основних теоретичних підходів до вивчення конфлікту;
- з'ясування структури і динаміки конфлікту;
- аналіз причин та засобів розв'язання конфліктів;
- висвітлення основних станів управління конфліктом;
- застосування ефективних структурних методів та стилів вирішення конфліктів відповідно до конкретної ситуації;

- аналіз переговорів як способу вирішення конфліктів та розкриття сутності посередництва у переговорному процесі.

Об'єктом вивчення дисципліни є всі прояви конфліктної соціальної взаємодії у сучасному світі.

Предметом навчальної дисципліни є закономірності, механізми, причини виникнення та динаміка конфліктів, принципи та методи управління ними, а також переговорний процес як основний спосіб їх вирішення.

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна визначено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати навчання та компетентності, які формує навчальна дисципліна

Результати навчання	Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти
Знати та розуміти природу та динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.	Знати і грамотно використовувати основні категорії конфліктологічної науки; проводити аналіз стану конфліктності на макро-, мікро- та мезорівнях; усвідомлювати природу та сутність конфлікту, його структуру, види, детермінуючі фактори, особливості динаміки розвитку конфліктів у різних сферах.
Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.	Знати механізм конфліктної взаємодії та технології управління конфліктами; проводити аналіз динаміки розвитку конфліктів у різних сферах; здійснювати діагностику конфлікту щодо визначення стилів конфліктної поведінки та стратегії й тактики виходу з конфлікту.
Знати природу та механізми міжнародних комунікацій. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.	Вміти прогнозувати та визначати шляхи розв'язання конфліктів, застосовувати різноманітні методи управління конфліктами.
Знати природу та характер взаємодій окремих країн та регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.	Знати та визначати структуру переговорного процесу, особливості кожного із його етапів; організувати та ефективно проводити переговори; знати та правильно використовувати стратегію та тактики ведення переговорів, знати основні функції посередницької діяльності.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Загальна теорія конфлікту

Тема 1. Розвиток конфліктології як науки

1.1. Об'єкт, предмет та визначення конфліктології. Мета, задачі конфліктології, її методологічні принципи та напрями дослідження. Специфіка науки та методи дослідження конфліктології. Основні поняття та функції конфліктології. Зв'язки конфліктології з іншими дисциплінами.

1.2. Соціально-філософські передумови становлення теорії конфліктів. Розуміння конфлікту у Стародавньому світі: Індія, Китай, Греція, Рим (Конфуцій, Геракліт, Епікур, Платон, Аристотель, Цицерон). Конфлікт в теологічних теоріях Середньовіччя (Августин Аврелій, Фома Аквінський). Мислителі Нового часу про конфлікт (Н. Макіавеллі, Е. Роттердамський, Г. Гроцій, Ф. Бекон, Т. Гоббс, Ж.-Б. Кольбер, Ж. Боден, Франсуа де Калеро, А. Сміт, І. Кант, Г.В.Ф. Гегель, Ч. Дарвін, У. Самнер, Л. Гумплович та ін.).

1.3. Становлення конфліктології як науки. Основні теорії конфлікту. Визначення соціального конфлікту і його структура. Конфлікт в органічній теорії Г. Спенсера. Соціологічні теорії конфліктів (О.Конт, М. Вебер, Е. Дюркгейм, Г. Зіммель). Конфліктологічні теорії В. Парето та Г. Моски. Конфлікт в поглядах А. Бенлі. Сутність конфлікту в психоаналітичних роботах З. Фрейда та К.-Г. Юнга. Теорія конфліктного функціоналізму Г. Зіммеля. Конфліктна модель суспільства Р. Дарендорфа. Теорія соціальних груп (Д. Морено). Діалектичне вчення про конфлікт К. Маркса. Теорія позитивно-функціонального конфлікту Л. Козера. Структурно функціоналістська теорія конфлікту Т. Парсонса. Конфліктологічна концепція К. Боулдінга. Загальна теорія конфлікту Р. Руммеля. Концепція структурного насильства Й. Галтунга. Конфлікт в неокласичній економічній школі (Дж Хіршлайфер, С. Скапердас). Математичні моделі економічної конкуренції та співробітництва (Дж Нейман, О. Мортенштерн).

Тема 2. Характеристика конфлікту як соціального феномену

2.1. Поняття та функції конфлікту. Поняття конфлікту в науковій літературі. Основні концептуальні підходи до визначення конфлікту. Конфлікт як складне соціальне явище. Особливість та ознаки конфлікту. Функції конфлікту відносно соціуму. Конструктивні та деструктивні функції конфлікту відносно основних учасників. Функціональні та дисфункціональні наслідки конфліктів.

2.2. Особливість та структура конфлікту. Загальна схема структури конфлікту. Проблема визначення об'єкту та предмету конфлікту. Суб'єкти конфлікту. Основні та неосновні учасники конфлікту. Ранг опоненту. Група підтримки. Ініціатори, організатори, підбурювачі, посібники, посередники та їх роль у виникненні та розвитку конфліктів. Потреби, інтереси, позиції в структурі конфлікту. Луковиця конфлікту: цілі, варіації та правила її складання. Позиції конфліктуючих сторін. Манери поведінки основних учасників конфлікту. Особистісні елементи конфлікту: основні психологічні домінанти поведінки, риси характеру та типи особистості, установки особистості, етичні

цінності тощо.

2.3. Класифікація конфліктів за різними ознаками. Проблема класифікації в конфліктології; основні підходи до типології конфліктів (Р. Дарендорф, І. Дойч та ін.). Класифікація конфліктів: за суб'єктами, сферою розгортання, мотивацією, рівнем виявлення, критерієм істинності, наслідками, динамікою, напрямком впливу, масштабами, формою, силами впливу на суб'єкта тощо.

2.4. Причини виникнення конфліктів. Об'єктивні фактори виникнення конфліктів; соціально-психологічні причини конфліктів; особистісні причини конфліктів. Залежність причин конфлікту від певного його виду. Теорія «соціальних ролей» у визначенні причин виникнення конфліктів. Протиріччя як основа конфлікту. Види протиріч.

Тема 3. Типи, форми та рівні прояву конфлікту

3.1. Особистісний конфлікт: поняття, види, причини та наслідки. Поняття особистісного конфлікту. Особистісний конфлікт у працях психологів (З. Фрейд, К. Роджерс, В. Франкл, А. Леонт'єв). Класифікація особистісних конфліктів. Внутрішні та зовнішні причини. Протиріччя та фрустрація. Наслідки особистісних конфліктів.

3.2. Міжособистісний конфлікт: функції, динаміка, структура. Сутність міжособистісного конфлікту. Аналіз конструктивних та деструктивних функцій міжособистісного конфлікту. Види конфліктів за комунікативною спрямованістю. Матеріально-технічні, економічні, соціально-політичні причини виникнення міжособистісних конфліктів. Три періоди розвитку конфлікту та три рівні його глибини. Стадії розв'язання міжособистісного конфлікту. Конфліктна ситуація, привід, суб'єкт, об'єкт як основні складові. Специфіка складових.

3.3. Специфіка внутрішньогрупових конфліктів. Причини виникнення конфліктів у групі. Види внутрішньогрупових конфліктів. Конструктивні та деструктивні конфлікти. Теорії внутрішньогрупових конфліктів (К. Левін, М. Дейч, Р. Ф. Бейлз, Г. М. Ньюком, Дж. Морено). Конфліктність і рівні розвитку групи Шляхи розв'язання внутрішньогрупового конфлікту.

3.4. Міжгруповий конфлікт: особливості, причини та механізми виникнення. Особливості міжгрупової взаємодії. Специфіка міжгрупових конфліктів, їх характеристика та типологія. Процес формування соціальної групи. Причини і механізм виникнення міжгрупових конфліктів. Рівні прояву конфліктів: емоційний, комунікативний, когнітивний, поведінковий, регулятивний,

Тема 4. Динаміка конфлікту та механізми його виникнення

4.1. Динаміка конфлікту. Основні етапи і фази конфлікту. Модель процесу конфлікту за його динамікою. Передконфліктний період: виникнення об'єктивної проблемної ситуації, її усвідомлення, спроби вирішити проблемну ситуацію неконфліктними способами, виникнення передконфліктної ситуації. Відкритий період конфлікту: інцидент, вальвація, ескалація, кульмінація, збалансована протидія, деескалація, перехід до припинення конфлікту. Види та стадії ескалації конфлікту. Післяконфліктна ситуація: часткова та повна

нормалізація відносин між опонентами. Циклічність фаз конфлікту. Співвідношення фаз і етапів конфлікту залежно від можливості його вирішення.

4.2. *Механізм виникнення конфліктів.* Теорії механізмів виникнення конфліктів. Три формули конфліктів залежно від природи їх виникнення (конфлікти "А", "Б", "В"), практичне значення формул конфліктів. Конфліктогени та їх класифікація.

4.3. *Трансактний аналіз конфлікту.* Основні положення теорії трансактного аналізу. Поняття «трансактний аналіз» і центральна категорія цієї теорії – «трансакція». Три основні позиції конфліктних взаємодій (трансакцій) – «Батько», «Дорослий», «Дитина», їх характеристика. Схема алгоритму трансактного аналізу.

4.4. *Конфлікти у різних сферах життєдіяльності.* Конфлікти в різних сферах взаємодії: трудовий, сімейний, інноваційний, юридичний, релігійний та гендерний конфлікт. Трудові конфлікти і шляхи їхнього розв'язання. Поняття про конфлікт в організації. Попередження та подолання конфліктів в організації. Техніки та технології управління конфліктами в організації. Специфіка міжетнічних конфліктів. Сучасні концепції етноконфліктології. Поняття і структура етнічного конфлікту. Принципи і методи аналізу етнічної конфліктності. Внутрішньополітичні конфлікти. Вирішення політичних конфліктів.

4.5. *Конфлікт і криза в міжнародних відносинах.* Особливості міжнародного конфлікту: сутність, природа та значення. Функції, типологія і структура міжнародних конфліктів. Суб'єкти та об'єкт міжнародного конфлікту. Причини та основні стадії міжнародного конфлікту. Розвиток (ескалація) міжнародного конфлікту. Напрями запобігання та розв'язання міжнародних конфліктів.

Тема 5. Конфліктна поведінка: поняття, стратегії і тактики

5.1. *Теорії конфліктної поведінки.* Психологічна структура особистості. Теорія потреб особистості. Визначення поняття конфліктна поведінка. Моделі поведінки особистості у конфліктній взаємодії і їх характеристика. Соціально-психологічний мікроклімат колективу і його структура. Соціометрична процедура. Згуртованість колективу. Групи і фактори, що визначають їх зрілість. Колектив і стадії його формування. Групові норми. Конформізм і його види. Рольова поведінка особистості у групі.

5.2. *Стратегії поведінки особистості у конфлікті.* Характеристика основних стилів поведінки у конфлікті за теорією К. У. Томаса і Р. Х. Кілмана. Типи поведінки особистості (ефективний, авторитарний, поступливий). Силова стратегія. Стратегія ухилення. Застосування як стратегія конфліктної поведінки. Співробітництво. Компроміс як найбільш поширена стратегія. Підтримка статус-кво та формування індиферентності. Фактори, що впливають на вибір конфліктної поведінки. Основні тактики конфліктної поведінки: жорсткі, нейтральні та м'які.

Тема 6. Методи та процес управління конфліктами

6.1. Принципи управління конфліктами. Поняття та зміст управління конфліктом (прогнозування, попередження і стимулювання, регулювання, розв'язання). Умови, за яких можливе управління. Закономірності і принципи управління конфліктами. Алгоритм управління конфліктом. Характеристика основних методів управління конфліктною ситуацією. Легалізація, легітимація, інституціоналізація, каналізація та раціоналізація конфліктів. Форми управління конфліктами за структурними методами. Координаційні та інтегруючі механізми. Засоби інтеграції.

6.2. Методи (стилі) управління конфліктами. Внутрішньоособистісні, структурні, міжособистісні методи управління. Характеристика міжособистісних методів, стилів вирішення конфліктів. Типи поведінки особистості (ефективний, авторитарний, поступливий). Діяльність керівника в конфліктній ситуації. Керівник як суб'єкт конфлікту. Керівник як посередник у конфлікті. Визначення «конфліктних» осіб у колективі. Правила вирішення конфліктів у колективі. Використання владних повноважень. Дії керівника в процесі переговорів з врегулювання соціальних конфліктів на підприємстві (Р. Фішер, У. Юрі). Негативні фактори прийняття конструктивних рішень керівником.

6.3. Діагностика конфліктів. Зміст процесу діагностики конфлікту. Загальна схема діагностики конфлікту. Критерії для діагностики. Методи аналізу конфлікту: структурний, вірогідносний, динамічний, теоретико ігровий, теоретико-драматичний, структурно-ігровий. Картографічний аналіз конфлікту: етапи та переваги використання. Якісні методи моделювання міжгрупових конфліктів: аналіз, синтез, індукція, дедукція, історичний та логічний методи, узагальнення, порівняння, математичне моделювання тощо.

Тема 7. Попередження та розв'язання конфліктів: форми, етапи, критерії та стратегії

7.1. Особливості прогнозування та попередження конфліктів. Профілактика конфлікту: сутність та умови ефективності. Особливості прогнозування конфліктів. Етапи розробки прогнозу. Упередження конфліктів: поняття та технології. Конфліктостійкість: сутність та фактори. Способи та прийоми впливу на партнера за спілкуванням. Співробітництво як універсальний спосіб попередження конфліктів. Соціально-психологічні, організаційно-управлінські та морально-етичні методи підтримки та укріплення співробітництва.

7.2. Технології вирішення конфліктів. Основні форми завершення конфліктів (вирішення, урегулювання, затухання, усунення, переростання в інший конфлікт). Умови, критерії та фактори конструктивного вирішення конфлікту. Критерії за М. Дойчем. Основні етапи вирішення: аналітичний, прогноз варіантів вирішення та вибір способів, дії по реалізації плану. Основні стратегії виходу із конфлікту. Технології несилового вирішення сучасних міжнародних конфліктів (інформаційно-психологічні теорії сучасності: англосаксонська, східноазійська, близькосхідна, романо-германська).

Тема 8. Переговорний процес як спосіб вирішення конфліктів

8.1. Загальна характеристика переговорів: сутність, види та функції.

Поняття «переговори». Основні підходи до дослідження переговорів. Погляди Т. Шеллінга, А. Рапопорта, Г. Райффа, Р. Аксельрода, Ч. Карраса. Теорія мистецтва дипломатичних переговорів Г. Моргентау. Теорія переговорів К. Райта «залізний кулак в оксамитовій рукавичці». Погляди на переговорний процес Р. Фішера та У. Юрі. Особливості та класифікація міжнародних переговорів. Переговори в рамках співробітництва держав і в умовах конфлікту. Динаміка та функції переговорів. Психологічні механізми і технологія переговорного процесу.

8.2. Підготовка до ведення переговорів. Завдання і проблеми підготовчої роботи. Вибір місця та термінів проведення переговорів. Визначення порядку денного та рівня переговорів. Моделювання процесу переговорів. Аналіз проблеми і розробка можливих альтернатив. Підготовка переговорної позиції, концепції і можливих варіантів вирішення проблеми. Формування пропозицій і підготовка основних аргументів. Організаційна підготовка переговорів. Формування делегації. Кількісний і персональний склад переговорної сторони. Визначення функцій кожного учасника переговорів. Технічні засоби по підготовці та веденню переговорів.

8.3. Структура переговорного процесу. Етапи ведення переговорів та їх особливості. Етап взаємного уточнення інтересів, концепцій, позицій. Дискусійний етап. Підсумковий етап. Стратегії ведення переговорів. Стратегія торгу. Стратегія спільного з партнером пошуку вирішення проблеми. Способи подання позиції. Основні тактичні прийоми ведення переговорів. Ультимативні вимоги. Висунення вимог по наростаючій. Дозування інформації. Поступове підвищення складності питань. Пошук загально прийнятної зони рішення. Пакетування. Блокова тактика. Проблема переговорної гнучкості і переговори в умовах нерівності сил. Затвердження підсумків переговорів. Види документів за підсумками переговорів. Особливості проведення міжнародних переговорів.

Тема 9. Посередництво в конфлікті та переговорному процесі

9.1. Посередництво в переговорах. Роль третьої сторони в урегулюванні конфлікту. Посередництво у конфліктах. Функції та стратегії посередництва. Види посередництва (посередництво держав, міждержавних та неурядових організацій тощо). Поняття третя сторона в урегулюванні конфлікту. Причини та умови залучення третьої сторони. Форми участі третьої сторони: третейський суддя, арбітр, посередник (медіатор), помічник (модератор), спостерігач. Тактики третьої сторони при вирішенні конфлікту: тактика почергового вислуховання, угода, «човникова дипломатія», тиск на одного з опонентів, директивний вплив. Вимоги до третьої сторони. Ефективність посередницьких зусиль.

9.2. Стилi ведення переговорів. Стиль ведення переговорів: особистісний, професійний та національний. Проблеми формування переговорної культури. Роль національних стилів в переговорному процесі. Погляди У. Зартмана, М. Бергмана, Р. Коена, Г. Фішера, К. Йонссона. Характеристика національних

стилів ведення переговорів: американський, німецький, англійський, французький, японський, китайський, арабський тощо. Особисті стилі ведення переговорів. Якості «ідеального переговорника». Психологічні аспекти ведення переговорів.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань за навчальною дисципліною наведено в табл. 2

Таблиця 2.

Перелік практичних (семінарських) занять / завдань

Назва теми та завдання	Зміст
Тема 1. Розвиток конфліктології як науки	Визначення теоретико-методологічних підвалин конфліктології та теорії переговорів, усвідомлення об'єкту, предмету та функцій конфліктології, основних етапів її розвитку, основних методів та напрямів дослідження конфліктології.
Тема 2. Характеристика конфлікту як соціального феномену	Аналіз основних концептуальних підходів до визначення конфлікту, визначення загальної схеми структури конфлікту, об'єктивних та суб'єктивних причин виникнення конфліктів.
Тема 3. Типи, форми та рівні прояву конфлікту	Характеристика видів, причини та наслідків особистісного й міжособистісного конфліктів, розуміння функцій, динаміки та структури внутрішньогрупових і міжгрупових конфліктів.
Тема 4. Динаміка конфлікту та механізми його виникнення	Аналіз основних етапів і фаз конфлікту, розуміння моделі процесу конфлікту за його динамікою. Визначення трьох формул конфліктів залежно від природи їх виникнення. Характеристика сутності та функцій міжнародного конфлікту, аналіз соціальних технологій управління та врегулювання міжнародних конфліктів та криз.
Тема 5. Конфліктна поведінка: поняття, стратегії і тактики	Розкриття специфіки основних моделей та стратегій поведінки особистості у конфліктній взаємодії та визначення їхніх характеристик.
Тема 6. Методи та процес управління конфліктами	Характеристика специфіки структурних і міжособистісних методів та форм управління конфліктною ситуацією; розуміння застосовування алгоритму управління конфліктом.
Тема 7. Попередження та розв'язання конфліктів: форми, етапи, критерії та стратегії	Визначення особливостей профілактики та попередження конфліктів в основних сферах життєдіяльності людини. Розуміння основних стратегій виходу із конфлікту.
Тема 8. Переговорний	Характеристика видів, функцій та структури

процес як спосіб вирішення конфліктів	переговорного процесу, розгляд механізмів і технологій переговорного процесу; розуміння особливостей та класифікації міжнародних переговорів.
Тема 9. Посередництво в конфлікті та переговорному процесі	Аналіз видів, функцій та стратегій посередництва, розуміння ефективного застосування тактик третьої сторони при вирішенні конфлікту.

Перелік самостійної роботи за навчальною дисципліною наведено в табл. 3

Таблиця 3.

Перелік самостійної роботи

Назва теми	Завдання
Теми 1 – 9	Вивчення лекційного / теоретичного матеріалу. Пошук, підбір та огляд літературних джерел за заданою тематикою
Теми 1 – 9	Підготовка до семінарських занять (участь у дискусії)
Теми 1 – 9	Підготовка аналітичних повідомлень (презентацій)
Теми 1 – 9	Створення тексту есе за темами 1-9 (на вибір) та його презентація у вигляді публічної промови
Теми 1 – 9	Підготовка до експрес-опитування за попередніми темами

Кількість годин лекційних, практичних (семінарських) занять та годин самостійної роботи наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

У процесі викладання навчальної дисципліни для набуття визначених результатів навчання, активізації освітнього процесу передбачено застосування таких методів навчання, як:

- словесних: систематизуюча лекція (тема 1), репродуктивна лекція (тема 2), проблемна лекція (теми 3, 6), інтерактивна лекція (теми 4, 5, 8, 9), інформаційна лекція (тема 7);

- наочних: демонстрація ілюстративних матеріалів (теми 1 – 9);

- практичних: дискусія (теми 1, 3, 6), тестові завдання (теми 4, 8), робота малими групами (теми 2, 5, 9), есе (тема 7).

ФОРМИ ТА МЕТОДИ ОЦІНЮВАННЯ

Університет використовує 100 бальну накопичувальну систему оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль здійснюється під час проведення лекційних, практичних, та семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості здобувача вищої освіти до виконання конкретної роботи і оцінюється сумою набраних балів:

- для дисциплін з формою семестрового контролю «екзамен» (іспит): максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти скласти екзамен (іспит) – 35 балів.

Підсумковий контроль включає семестровий контроль та атестацію здобувача вищої освіти.

Семестровий контроль проводиться у формах семестрового екзамену (іспиту). Складання семестрового екзамену (іспиту) здійснюється під час екзаменаційної сесії.

Максимальна сума балів, яку може отримати здобувач вищої освіти під час екзамену (іспиту) – 40 балів. Мінімальна сума, за якою екзамен (іспит) вважається складеним – 25 балів.

Підсумкова оцінка за навчальною дисципліною визначається:

- для дисциплін з формою семестрового контролю «екзамен» (іспит) – сумуванням балів за поточний та підсумковий контроль.

Під час викладання навчальної дисципліни «Конфліктологія та теорія переговорів» (форма семестрового контролю – *екзамен*) використовується *поточний та семестровий контроль*:

Поточний контроль:

- презентація аналітичних доповідей (20 балів);
- участь у дискусії (18 балів);
- експрес-опитування (10 балів);
- есе (12 балів).

Семестровий контроль: екзамен (40 балів).

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета та критерії оцінювання для навчальної дисципліни.

Приклад екзаменаційного білета

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Спеціальність 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Освітньо-професійна програма «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Навчальна дисципліна «Конфліктологія та теорія переговорів»

Екзаменаційний білет № 1

Завдання 1 (стереотипне, 6 балів)

1. Випадкова або навмисно спровокована будь-яким суб'єктом конфлікту подія, що переводить передконфліктну стадію в стадію силової конфліктної взаємодії, називається:

- а) конфліктними ресурсами;
- б) предметом конфлікту;
- в) суб'єктом конфлікту;
- г) конфліктним інцидентом.

2. Міжнародні конфлікти врегульовуються:

- а) нормами внутрішнього законодавства держав;
- б) нормами міжнародного права;
- в) нормами внутрішнього законодавства держав і нормами міжнародного права;
- г) нормами «здорового глузду».

3. Технології раціональної поведінки в конфлікті - це:

- а) сукупність способів психологічної корекції, спрямованої на забезпечення конструктивної взаємодії конфліктів на основі самоконтролю своїх емоцій;
- б) сукупність способів впливу на суперника, що дозволяють домогтися реалізації своїх цілей в конфлікті;
- в) вид психологічного впливу, майстерне виконання якого веде до прихованого порушення у суперника намірів, що не збігаються з його актуально існуючими бажаннями;
- г) підтримання високої самооцінки в переговорному процесі;
- д) спокійна реакція на емоційні дії суперника.

Завдання 2 (діагностичне), 14 балів

Визначте основні етапи проведення переговорів.

Завдання 3 (евристичне), 20 балів

Побудуйте модель прийняття науково-обґрунтованого рішення з управління конфліктом у наступній ситуації. Охарактеризуйте конфлікт за схемою. Складіть карту конфлікту: Ваш заступник дуже досвідчений фахівець, він дійсно знає роботу як «свої п'ять пальців», практично він незамінний, коли він поруч, ви впевнені, що все буде добре. Однак ви знаєте, що він байдужа людина і ніякі «людські» проблеми його не цікавлять. Від цього в колективі останнім часом стало тривожно, деякі колеги збираються подати заяви про звільнення, так як він їх образив. Ви намагалися в неформальній бесіді з ним обговорити це, але він навіть не розуміє, про що ви говорите, його цікавить тільки план і прибуток. Він вважає, що образи, емоції і почуття треба проявляти поза роботою, а на виробництві жорсткі вимоги, образи «за справу» треба сприймати як належне і як інформацію до роздумів для виправлення ситуації.

Чи потрібно впливати на свого заступника, щоб змінити його стиль взаємодії з персоналом? Що ви зробите? Відповідь обґрунтуйте.

Критерії оцінювання

Кожен екзаменаційний білет складається з 3-х завдань (завдання 1 – стереотипного рівня; завдання 2 – діагностичного та завдання 3 – евристичного рівнів).

Відповідно до компетентнісного підходу екзаменаційні білети мають три рівні:

- 1) стереотипний (запам'ятовування та відтворення знань);
- 2) діагностичний (практичне застосування знань);
- 3) евристичний (створення нового знання).

Кожний рівень завдань оцінюється окремо, а загальна оцінка підраховується як сума оцінок за кожне завдання. Кількісний показник (бал) встановлюється залежно від ступеня виконання завдання. Максимальний бал за іспит – 40.

Завдання 1 стереотипного рівня подано у вигляді різноманітних тестових завдань на відтворення здобутих знань, кожна правильна відповідь – 2 бали; максимальна кількість балів – 6 балів.

Завдання 2 діагностичного рівня є відкритим питанням, що вимагає демонстрації навичок застосування отриманих знань. Максимальна кількість балів – 14.

Завдання 3 евристичного рівня є відкритим проблемним питанням, що потребує систематизованої, раціонально обґрунтованої, аргументованої відповіді та має на меті демонстрацію навичок щодо створення нового знання. Максимальна кількість балів – 20.

Система оцінювання діагностичного завдання

Ступінь виконання	Бал
Відповідь повна, глибока та змістовна. Високий рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми, вільне володіння термінами дисципліни, демонструється знання джерел. Висновки є обґрунтованими, наводяться аргументи і приклади.	14
Відповідь є змістовною, відтворено раціональність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як дуже добра. Висновки є у цілому обґрунтованими, застосовується аргументація.	13
Відповідь є аргументованою, за логікою, стилем, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як добра. Сутність теоретичних питань розкрито, висновки є у цілому обґрунтованими. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки.	12
Відповідь загалом прийнятна, відтворено раціональність мислення, виявлено обізнаність здобувача з проблематикою питання. За логікою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як добра. Однак певні положення не достатньо обґрунтовані.	11
Відповідь загалом прийнятна, відтворено раціональність мислення. Структура роботи в цілому логічна, проте можливі незначні порушення послідовності. Ідеї не повністю розкриті або їхня новизна обмежена.	10
Відповідь в цілому задовільна. Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді прийнятні; відтворено раціональність мислення, але бракує систематизації та аргументованості висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій.	9
Відповідь виявляє обізнаність здобувача з проблематикою питання, але зміст теоретичних питань розкрито не в повному обсязі. Бракує	

аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо.	8
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді прийнятні. Середній рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми, є деякі змістовні неточності. Посереднє володіння термінами та поняттями дисципліни.	7
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді оцінюються як задовільні; раціональність мислення відтворено фрагментарно. Висновки є частково обґрунтованими, але аргументація не є переконливою.	6
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді оцінюються як задовільні; раціональність мислення відтворено фрагментарно. Є деякі змістовні неточності, помилки. Бракує прикладів.	5
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді оцінюються як задовільні. Обґрунтованість висновків слабка, відчутним є брак аргументації та прикладів.	4
Відповідь характеризується слабким і невпевненим знанням як теоретичного, так і практичного матеріалу. Багато помилок, немає обґрунтування та прикладів.	3
Відповідь виявляє практичну відсутність у здобувача самостійності мислення; є суттєві помилки, здатність робити узагальнення та теоретичні/практичні висновки відсутні	2
Відповідь неприйнятна, здатність робити узагальнення та теоретичні/практичні висновки відсутня	1

Система оцінювання евристичного завдання

Ступінь виконання	Бал
Відповідь виявляє глибину та оригінальність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як зразкова. Висновки є обґрунтованими та доведеними. Високий рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми, вільне володіння термінами дисципліни. Є аргументи і приклади.	20
Відповідь повна, глибока та змістовна. Високий рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми, вільне володіння термінами дисципліни, демонструється знання джерел. Висновки є обґрунтованими, наводяться аргументи і приклади.	19
Відповідь загалом є змістовною, відтворено раціональність мислення, високий рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як дуже добра, висновки є обґрунтованими.	18
Відповідь загалом справляє враження, є змістовною, відтворено раціональність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як дуже добра. Висновки є у цілому обґрунтованими, застосовується аргументація.	17

Відповідь є аргументованою, за логікою, стилем, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як добра. Сутність теоретичних питань розкрито, висновки є у цілому обґрунтованими. При оперуванні теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки.	16
Відповідь є аргументованою, за логікою, стилем, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як добра. Сутність теоретичних питань розкрито, але допущено певні помилки, висновки є у цілому обґрунтованими.	15
Відповідь загалом прийнятна, відтворено раціональність мислення, виявлено обізнаність здобувача з проблематикою питання. За логікою, понятійно-категоріальним апаратом відповідь оцінюється як добра. Однак певні положення не достатньо обґрунтовані.	14
Відповідь загалом прийнятна, відтворено раціональність мислення. Структура відповіді в цілому логічна, проте можливі незначні порушення послідовності. Здійснено базовий аналіз джерел, але ідеї не повністю розкриті або їхня новизна обмежена.	13
Відповідь загалом прийнятна, відтворено раціональність мислення. Структура відповіді в цілому логічна, проте можливі порушення послідовності. Аналіз джерел здійснено не повністю, теоретичні ідеї розкриті поверхово.	12
Відповідь в цілому задовільна, логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді прийнятні, проте частина теоретичного матеріалу викладена поверхнево. Спостерігаються деякі упущення і неточності при визначенні категорій.	11
Відповідь в цілому задовільна. Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді прийнятні; відтворено раціональність мислення, але бракує систематизації та аргументованості висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій.	10
Відповідь виявляє обізнаність здобувача з проблематикою питання, але зміст теоретичних питань розкрито не в повному обсязі. Бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки при визначенні категорій, смислових зв'язків тощо.	9
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді прийнятні. Середній рівень знань теоретичного та практичного матеріалу з теми; посереднє володіння термінами та поняттями дисципліни, є деякі змістовні неточності.	8
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді оцінюються як задовільні; раціональність мислення відтворено фрагментарно. Висновки є частково обґрунтованими, але аргументація не є переконливою.	7
Логіка та понятійно-категоріальний апарат відповіді оцінюються як задовільні, присутні помилки. Обґрунтованість висновків слабка, відчутним є брак аргументації та прикладів.	6
Відповідь характеризується фрагментарним знанням як теоретичного, так і практичного матеріалу. Обґрунтованість висновків слабка, відчутним є брак аргументації та прикладів.	5
Відповідь характеризується слабким і невпевненим знанням як теоретичного, так і практичного матеріалу. Багато помилок, немає обґрунтування та прикладів.	4
Відповідь характеризується дуже слабким знанням як теоретичного,	

так і практичного матеріалу, здатність робити узагальнення та теоретичні висновки не фіксується, багато помилок.	3
Відповідь виявляє практичну відсутність у здобувача самостійності мислення; є суттєві помилки, здатність робити узагальнення та теоретичні/практичні висновки відсутні	2
Відповідь неприйнятна, здатність робити узагальнення та теоретичні/практичні висновки відсутня	1

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Герасіна Л.М., Требін М.П., Сахань О.М., Воднік В. Д. Конфліктологія: загальна та юридична : підручник / за заг. ред. Л.М. Герасіної. Харків: Право, 2021. 224 с.
2. Миронова О.М., Мазоренко О.В. Конфліктологія : навчальний посібник. Харків : Вид. ХНЕУ, 2011. 168 с.
URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/7479>
3. Рахліс В.Л., Павленко О.О. Переговори та медіація: підручник для підготовки професійного переговорника. Одеса: Гельветика, 2021. 344 с.
4. Тихомирова Є.Б., Постоловський С.Р. Конфліктологія та теорія переговорів: Підручник. Київ: Університетська книга, 2023. 240 с.
5. Яхно Т., Куревіна І. Конфліктологія та теорія переговорів. Київ: Центр учбової літератури, 2021. 168 с.

Додаткова

6. Білецька Т. В., Ігнат'єва Т. В. Міжнародні конфлікти сучасності: теорія і практика аналізу: навчально-методичний посібник. Кам'янець-Подільський, 2020. 50 с.
7. Горбачов А. В., Жеребятнікова І. В., Кравченко О. В. Політичні конфлікти і культурні зміни: аналіз динаміки культурних процесів під впливом геополітичних криз. *Політикус. Науковий журнал*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2024. Вип. 1. С. 124-128. URL: <http://www.repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/32397>
8. Єремєєва І.А. Теорії цивілізацій та міжнародні конфлікти : підручник. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 144 с.
9. Жаворонкова Г. В., Скібіцький О. М., Сівашенко Т. В., Туз О. І. Управління конфліктами. Київ : Кондор, 2019. 170 с.
10. Жеребятнікова І. В. Аксіологічна домінанта соціокультурного конфлікту. *Вісник Львівського університету: Серія філософсько-політологічні студії*. 2020. Вип. 31. С. 22-31.
URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/24034>
11. Жеребятнікова І.В. Антропо-онтологічний вимір дослідження соціальних конфліктів. *Гілея: науковий вісник. Філософські науки*. 2019. Вип.

144 (№ 5). Ч. 2. С. 42-47. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/21399>

12. Жеребятнікова І. В., Кравченко О. В., Горбачов А. В. Геополітичні конфлікти: аналіз впливу на трансформацію міжнародних відносин. *Міжнародні та політичні дослідження*. Одеса. Одеський нац. університет імені І. І. Мечникова, 2025. Випуск 39. С. 187-198. URL: <https://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/36366>

13. Захарчин Г.М., Винничук Р.О. Управління конфліктами: навчальний посібник. Львів: Львівська політехніка, 2019. 192 с.

14. Конфлікти, що змінили світ / Н. Іщенко, І. Попов, П. Щелін та ін. Харків: Фоліо, 2020. 192 с.

15. Ліллей Р. Як взаємодіяти з проблемними людьми. Київ: Фабула, 2022. 160 с.

16. Партико Н.В. Психологія конфліктів: навчальний посібник. Львів: Львівська політехніка, 2019. 132 с.

17. Петрінко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с.

18. Фішер Р., Юрі К., Паттон Б. Перемовини без поразки. Гарвардський метод. Київ: Сварог, 2023. 248 с.

Інформаційні ресурси

19. Сайт Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>

20. Сайт Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи Національної академії наук України. URL: <http://www.idss.org.ua/>

21. Сайт Національного інституту стратегічних досліджень при Президентіві України. URL: <https://niss.gov.ua/>

22. Сайт Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/>